

کوٲ 28 و دابه شبوونٲکی دیکه ی به ره مهینهران و به کارهینهرانی نهوت

30-11-2023

نوسه رهکان

مهحموود بابان

کورتہ : ئیستا، نهوهی به پروونی دهرده که ویت تای ههردوولایه به پرۆسه که یه. نه باشکردنی گوزهرانی نهوانه یه که وزه ی پئویستیان نییه وهک نهوهی که ئۆپیک ده یلٲت، ههروهها وهک نهوهش نییه که ئازانسی نیوده و له تیی وزه هۆشداریی له باره یه وه ده دات، به تایبه تیش گۆرانکارییهکانی که شوهه وا، چونکه پرسه که پاره یه و پرسه ی بردنه وهی شه رٲکی گه وره ی میژووویه له بواری وزه

ئەم رۇژانە، ھەممۇ جىھان چاۋى لە يەككە لە گەورەترىن كۆبۈنەنەۋەكانى نەتەۋەپەكگرتتۈۋەكان و ئىمارات دەپنەت بۇ رووبەروبوونەۋە، خۇگۇنجاندىن و تەرخانكردىن پارە بۇ رېگريكردىن لە زيادبوونى كارەساتە سرووشتىيەكان و گۇرپانكارىيەكانى كەشۋەۋا و كەمكردەنەۋەى كارىگەيىەكانى ئەو گۇرپانكارىيەنە لەسەر ھەسارەى زەۋى، كە بە كۆپ 28 ناسراۋە، لەھەمان كاتىشدا بازارپەكانى جىھان و نەوت بەتايىبەت، چاۋەپروانى بېرپارەكانى كۆبۈنەنەۋە داۋاخراۋەكەى ئۇپېك و ئۇپېك پلەس دەكەن.

كۆپ باخۇد كۇنگرەى پارتەكان (Conference of the Parties (COP3 ناسراۋە بەرپۆۋەچۈۋە، بېرپارىشە لە رۇژانى داھاتوودا لە ئەبوزەبى لە ئىمارات بەرپۆۋەچېت.

بەپپى **دانا بەردەستەكان**، تاۋەكو ئىستا زياتر لە 70 ھەزار كەس، لەنئوپاندا سەرۇك و سەرۇكۈەزىرانى 198 دەۋلەت و كۆمەتەى جىھان بەتەنىشت ھەزاران بېرپارەدەست، زانا، شارەزاي بوارە جياۋازەكان، سەرۇك و ئەندامانى رېكخراۋە نئودەۋلەتتەيەكان و گروۋپە جياۋازەكانى گەنجان بەشدارىي لە گتوگۇكاندا دەكەن بۇ دۆزىنەۋەى چارەسەر و چۇنىەتەى تەرخانكردىن پارە بۇ پروزەكانى رووبەروبوونەۋەى گۇرپانى كەشۋەۋا و كەمكردەنەۋەى كارىگەيىەكانى لافاۋ، وشكەسالى، سووتانى دارستانەكان و كەمبوونەۋەى رووبەرى سەۋزايى لە ۋلتان، بەتايىبەتتەى ۋلتانى جىھانى سىيەم ياخود تازەگەشەكردو، بەلام ئەۋەى لەم مانگەدا بىنرا، دەرىدەخات كە لەۋانەيە ھەموو ئاپاستەكان بەمشىۋەيە نەبىت، بۇ نموونە ئەم رۇژانە كار گەپشتە ئەۋەى ئۇپېك راگەيىندراۋېك لەبارەى دوايىن راپۇرتى ئازانسى نئودەۋلەتتەى وزە لەبارەى داھاتوۋى نەوت و گۇرپانى كەشۋەۋا دەرىكات، چۈنكە **راپۇرتە نونبەكەى ئازانسى نئودەۋلەتتەى وزە** ئامازە بەۋەدەكات "بەرھەمھىنەرانى نەوت و گاز رووبەروۋى ھەلبۇزاردىنكى گىنگ بوونەتەۋە سەبارەت بە رۇلىان لە سىستەمى وزەى جىھانى، ئەۋىش لەنئوان خراپتروۋى قەيرانى كەشۋەۋا ياخود باشكردىن كە بەشېكى زۇرى بەھۇى بەرھەمەكانى ئەۋانەۋەيە". لە ھەمان كاتدا **ھەسەم ئەلغەس، سكرتېرى گىشتى ئۇپېك** راگەيەند "ئۇپېك و ئۇپېك پلەس تەنبا نرخی نەوت ناكەنە ئامانچ، بەلكوۋ فۇكەسى لەسەر بىنەماكانى بازار و رۇلى دەگمەنى ۋەبەرھىنان لە نەوت دەبىت، كە جىھان پئويستى پئىتەى."

ھەرۋەھا، يەككى دىكە لە جياۋازىيەكان پەيوەستە بە پىشېبىيەكان بۇ نەوت لە سالىنى داھاتوودا، بۇ نموونە ئۇپېك پىشېبىنى دەكات؛ لەماۋەى 2022 بۇ 2028 خستنەپوۋە بە برى 6.98 مىلۇن بەرمىل زياد بكات، بەلام IEA پىشېبىنى دەكات لەۋ ماۋەبەدا تەنبا 3.96 مىلۇن بەرمىل لە رۇژىكدا زياد بكات.

بە بەراۋرد بە سالى رابردو، **راپۇرتەكەى ئەمسالى ئۇپېك** 6 مىلۇن بەرمىل نەوتى رۇژانەى زيادكردوۋە بۇ خواستى جىھان بۇ نەوت، لەكاتىكدا بەپپى ئاسۋى نەوت 2022، خواست بۇ نەوت لە 2045دا دەگاتە 110 مىلۇن بەرمىل نەوت لە رۇژىكدا، بەلام لە ئەمسالدا ھاتوۋە كە لە 2045دا دەگاتە 116 مىلۇن بەرمىل نەوت لە رۇژىكدا، چوار بىنەماى سەرەكىشى بۇ ئەم خواستە زۇرە بەستوۋەتەۋە: زيادبوونى دانىشتوۋان، گۇرپىنى دىمۇگرافىاي ژيان، گەشەكردىن ئابوۋرى و بەتايىبەتتەى دەرگەۋتنى خىرايى ۋلتە تازە گەشەكردوۋەكانى ۋەك ھىندستان، سىياسەتى وزە و تەكنەلۇژيا و داھىنانەكان، بەتايىبەتتەى زيادبوونى خواست لەنئوخۇ و دەرەۋەى ۋلتانى رېكخراۋى ھارىكارى و گەشەپىدانى ئابوۋرى (OECD). ۋە. لەھەمان كاتدا ئازانسى نئودەۋلەتتەى ئامازە بەۋە دەكات؛ لە 2050 خواست بۇ نەوت دەگاتە 54.8 مىلۇن بەرمىل نەوت لە رۇژىكدا"، كە نىۋەى ئەۋەيە كە ئۇپېك پىشېبىنى دەكات بۇ خواست لە جىھاندا لە 2045دا.

لە بەرامبەردا و لە دېرى بەكەمى راپۇرتەكەى IEA.دا ھاتوۋە "ئەمرو دواى 50 سال لەۋ شۇكەى نەوت كە بوۋە ھۇى دامەزاندنى ئازانسى نئودەۋلەتتەى وزە، جىھان جارىكى دىكە رووبەروۋى ساتەۋەختىكى بەرزىي گىزى جىۋپۇلەتتەى و نادلىيى كەرتى وزە بوۋەتەۋە". بەپپى راپۇرتەكەى ئازانسى نئودەۋلەتتەى وزە، لە ئەم سالىۋە تاۋەكو 2030 بەررېزەى 7% خواست بۇ ھەر سى جۇرەكەى وزە؛ نەوت، گاز و خەلۋوز كەمدەبىتەۋە، ئەۋىش لەكاتىكدا نەوت، گاز و خەلۋوز بۇ دەپان سالى نىكەى 80% كۆى وزەى بەكارھىنراۋ ياخود سەرچاۋەى داىنكردىن وزە بوون، بەلام لە ئىستاۋە، روۋ لە دابەزىن و تاۋەكو 2030 دەگاتە رېزەى 73%.

ھەرۋەھا، يەككى دىكە لە جياۋازىيەكان واىكردوۋە پىشېبىيەكان بۇ داھاتوۋى نەوت لەنئوان بەكارھىنەران و بەرھەمھىنەران بەمشىۋەيە بىت، پەيوەست بە ھۇكارەكانى گواستەۋە، چۈنكە نىكەى نىۋەى نەوتى بەكارھىنراۋ بۇ كەرتى گواستەۋەيە. ھەربۇبەش لەروۋى جۇرى بەكارھىنانى نەوتتەۋە، كەرتى گواستەۋە بەپپى ئۇپېك لەماۋەى پىشېبىيەكاندا ۋاتە 2022-2045، بە برى 4.6 مىلۇن بەرمىل نەوت لە رۇژىكدا زياد دەكات و، چاۋەرواندەكرىت بگاتە ئاستى بەكارھىنانى 49 مىلۇن بەرمىل نەوت لە رۇژىكدا بۇ گواستەۋە.

لەبەرامبەردا، ئازانسى نئودەۋلەتتەى وزە ئامازە بەۋە دەكات "لەماۋەى دوۋ دەپەى رابردوودا خواست لەسەر نەوت بە برى 18 مىلۇن بەرمىل نەوت لە رۇژىكدا زيادىكردوۋە، كە بەشېكى زۇرى ئەم بەرزىۋونەۋە بەھۇى زيادبوونى ھۇكارەكانى گواستەۋە و ئۇتۇمبىل بوۋە، كە خۇى لە 600 مىلۇن ئۇتۇمبىل دەبىنئەۋە و، رېزەى 45% خواست بۇ نەوت پىكدەھىنئەت، بەلام لەكۇتايىەكانى ئەم دەپەدا ھىچ زيادبوونىك بۇ نەوت لە ھۇكارەكانى گواستەۋە ناپەت، چۈنكە لە 2020 ئۇتۇمبىلى كارەبايى رېزەى 4% فرۇشتىنى ئۇتۇمبىل بوۋ لە جىھان، بەلام لە 2023دا گەپشتوۋەتە رېزەى 18%، ۋاتە رېزەى 14% لەماۋەى كەمتر لە سى سال زيادىكردوۋە.

ئىستا، ئەۋەي بەرپوونى دەردەكەۋىت تاى ھەردوۋولايە بە پۈرسەكەيە. نە باشكردنى گۈزەرانى ئەۋانەيە كە وزەي پۈيۈستيان نىيە ۋەك ئەۋەي كە ئۆپىك دەلئىت، ھەروەھا ۋەك ئەۋەش نىيە كە ئازانسى نۆدەۋلەتتى وزە ھۆشدارىيە لەبارەيەۋە دەدات، بەتايبەتئىش گۇرانكارىيەكانى كەشۋەھا، چۈنكە پۈرسەكە پارەيە و پۈرسى بردنەۋەي شەپكى گەورەي مېژووييە لە بواری وزە، كاتىك ۋلئانى بەرھەمھئەرى نەوت لە [سېنئەمبەرى 1960دا ئۆپىكىان راگەياند](#) و ويستيان كۆنترۆلى ئاسايشى وزە، بەتايبەتئىش نرخی نەوت بگەن، لە بەرامبەردا ۋلئانى بەكارھئەرانى وزە لە [نۆفمبەرى 1974دا ئازانسى نۆدەۋلەتى وزەيان](#) دامەزراند بۇ زامنكردنى ئاسايشى وزە و ھارىكارى يەكترى بەتايبەتئىش لەسەردەمى قەيرانى وزەي 1973 و ئابلۇقەي نەوتى ۋلئانى ئۆپىك بۇ سەر ئەمريكا و ھاۋپەيمانەكانى.

ھەر بۇيە ئىستا جياۋازىيەكە بەشپۈۋەيەكە كە رېكخراۋى ۋلئانى ھەناردەكردنى نەوت (ئۆپىك) دەلئىت "بەكارھئەنانى نەوت نەك كەمناپتەۋە بەلكو فرىاي ۋەبەرھئەنان لەم كەرتەدا نەكەوين، بە برى 14 ترىليۇن دۆلار ياخود 610 مىليار دۆلار سالانە لە كەرتى نەوت، ئەۋا توۋشى كەمىي خستنەروو و ناچىگىرىي بازار دەبىنەۋە"، بەلام ئازانسى نۆدەۋلەتتى وزە (IEA) پېچەۋانەي ئۆپىكە و ئاماژە بە قۇناخى كۇتايھاتنى بەكارھئەنانى نەوت دەكات پېش ئەۋەي ماۋەيەي تەننەت خۇيشى پېشېبىنى كىردبوو.

ئۆپىك و IEA پېشېبىنىيەكانيان بۇ مامەلەي نىكىمەۋداي نەوتئىش جياۋازە، بەجۇرىك ئۆپىك دەلى "لە 2024دا خواست بۇ نەوت بە برى سەرۋو دوو مىليۇن و 250 ھەزار بەرمىل لە رۇژىكدا زياد دەكات"، لەبەرامبەردا IEA دەلئىت "خواست بۇ نەوت لە 2024دا تەنيا بە برى 800 ھەزار بەرمىل زياد دەكات"، لەكاتىكدا جياۋازىيەكە 1 مىليۇن و 450 ھەزار بەرمىل نەوتە. با چاۋەپروانى رۇژانى داھاتوو بگەين، بزائىن لىكەۋتەكانى كۆپ 28 و برىارەكەي ئۆپىك لەسەر نەوت چى دەبن، كە كار دەكەنە سەر ھەردوۋ بەرەي بەكارھئەنان و بەرھەمھئەرانى نەوت.

سەرچاۋەكان:

IEA (2023), World Energy Outlook 2023, IEA, Paris <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2023>, License: CC (BY 4.0 (report); CC BY NC SA 4.0 (Annex A

IEA (2023), The Oil and Gas Industry in Net Zero Transitions, IEA, Paris <https://www.iea.org/reports/the-oil-and-gas-industry-in-net-zero-transitions>, License: CC BY 4.0

The WOO 2023 is available for download on the OPEC website and via two digital interfaces, the OPEC WOO App and a comprehensive interactive version, which can be accessed at woo.opec.org